

Huolta opettamisen ja opiskelun kehittämisen tavoitteista ja käytännöistä – ICED 2016 Kapkaupungissa

Marraskuussa 2016 järjestetyn ICED-konferenssin teemana oli ”Etiikka, huolenpito ja laatu opetuksen kehittämisessä”. Vaikka teema aluksi herätti aika tavalla kysymyksiä, osoittautui se lopulta opetuksen kehittämisen kannalta paljon osuvammaksi kuin ennalta osasimme odottaa.

Konferenssin avajaiset pidettiin University of Cape Townin suuressa Baxter-teatterissa. Joukko ihmisiä eri puolilta maailmaa istui teatterin katsomossa, sillä yliopiston kampukselle emme nyt päässeet. Levottomuudet ja mielenosoitukset olivat sulkeneet yliopiston. Avajaisissa Diana Ferrus (Cape Town University) esitti yksin, ilman ylimääräisiä tehokeinoja runonsa Sarah Baartmanista. Sarah Baartman oli Etelä-Afrikan alkuperäisväestöön kuulunut nainen, joka vietiin 1800-luvun alussa Eurooppaan näytteille ja hyväksikäytettäväksi. Kuoltuaan saamiinsa tauteihin hänen ruumiinsa, aivonsa ja sukuelimensä asetettiin

näytteille pariisilaiseen museoon. Runossaan Ferrus haluaa viedä Baartmanin ruumiin takaisin kotiin haudan lepoon. Nelson Mandelan presidenttikaudella ja hänen pyynnöstään jäännökset palautettiin Etelä-Afrikkaan 2002. Vaikka Sarah Baartman lopuksi vapautui, Afrikan yllä on edelleen siirtomaa-aikojen varjoja. Syksyn 2016 yliopistomellakat liittyivät muun muassa tasa-arvokysymyksiin köyhien mustien ja rikkaiden valkoisten (ja mustien) välillä. Usein esiin noussut teema koulutuksen dekolonisatiosta tuntui pohjoisesta tulleista aluksi kaukaiselta, mutta toisaalta keskustelu avasi silmiä. Esimerkiksi luonnontie-

Pöytävuorelta avautui upea maisema Kapkaupungin yli, mikäli ”pöytäliina” (pilviverho) ei peittänyt näkymää. (Kuva: Matti Lappalainen)

teiden periaatteiden ei ajattelisi olevan millään tavalla kolonisaatioon liittyviä. Kuitenkin keskustelun aikana yleisöstä kysyttiin, miksi gravitaatiolakia kutsutaan Newtonin laiksi? Eikö se ole luonnonlaki? Tai miksi mustat opiskelijat joutuvat katselemaan yliopiston opettajina useimmiten valkoisia? Dekolonisaatiota käsittelevä yliopisto-opetuksen opetussuunnitelmakirjallisuus oli konferenssissa vahvasti esillä.

Konferenssin otsikkona oli ”Etiikka, huolenpito ja laatu opetuksen kehittämisessä”. Vaikka otsikko aluksi tuntui olevan hieman sivussa yliopisto-opetuksen ytimestä, kävi alustuksia kuunnellessa ilmeiseksi, että yliopisto-opetuksessa ja sen kehittämisessä on monin eri tavoin kyse juuri huolen kantamisesta.

Etiikka ja huolenpito koulutuksessa

Konferenssissa puhuttiin välittämisen etiikasta ja holistisesta lähestymistavasta opettamisessa ja opiskelussa. Ensimmäisen yhteisluentojen puheenvuoron saanut Joan Tronto (University of Minnesota) käsittelee teemaa: ”Korkeakoulutus huoltapitävien demokratioiden kansalaisille” (Higher education for citizens of caring democracies). Esitys herätti kysymyksen siitä, mitä kohti yliopistoja ja koulutusta kehitetään. Onko motiivina esimerkiksi yksilöllinen vaurastuminen, mitä yliopistollinen koulutus hänen mukaansa aina myös tukee. Vai haluavatko vallanpitäjät kouluttaa itselleen myönteisiä, kriittiköntä työvoimaa? Vai pyritäänkö koulutuksen kehittämisellä esimerkiksi vahvistamaan kansalaisten toimijuutta ja siten edistämään demokratiaa yhteiskunnassa. Kyse on siitä, miten koulutuksen avulla kehkeytyneet ”pääomat”, oivallukset, ymmärrykset, taidot ja tiedot saadaan yhteiskuntien hyväksi ja hyödyksi. Toinen seikka, joka jäi vahvana mieleen Tronton puheenvuorosta, on hänen kysymyksensä siitä, miten ymmärrämme kehittymisen ja kehittämisen. Tässä yhteydessä hän kuvaili näkökulman vaihdosta: ylhäältä alas versus alhaalta ylös. Onko kehittyminen sitä, että ”kaikista tulee meidän kaltaisiamme” ja ”me” asetamme tavoitteet. Vai voisiko kehittymistä ja kehittämistä lähestyä yhdessä toisten kanssa, heidän näkökulmastaan ja heidän määrittelemänään. Koulutuksen kehittäjiä tulisi siis pohtia paitsi sitä, kuinka opiskelijat oppivat parhaiten, myös kehittämisen ja koulutuksen eettisiä tavoitteita.

Puheenvuorossaan korkeakoulutuksen mahdollisuudesta kaikille erilaisista taustoista tuleville ihmisille Denise Wood (Central Queensland University) esitti, kuinka välittämisen etiikan lähestymistapaa voidaan soveltaa laajasti yliopistoissa ja yliopisto-opiskelijoiden parissa. Tavoitteena on muodostaa korkeakoulusta yhteinen kollegiaalinen yhteisö. Samoin mieleen jäi hänen toteamuksensa, että välittäminen on myös sitä, ettei kouluteta henkilöä työhön, jota hän ei pysty tekemään. Suomessa meillä tuntuu olevan vallalla ajatus, ettei tällaista voi sanoa korkeakoulu-opiskelijalle, vaan jokaisella on oikeus haluamaansa koulutukseen, jos vain tulee koulutukseen hyväksytyksi. Toisaalta voisi kysyä, onko oikein kouluttaa ihmisiä sellaisille aloille, joilla työnäkymät ovat erittäin heikot.

Omassa hyvinkin kriittisessä puheenvuorossaan Achille Mbembe (University of the Witwatersrand) halusi yli-

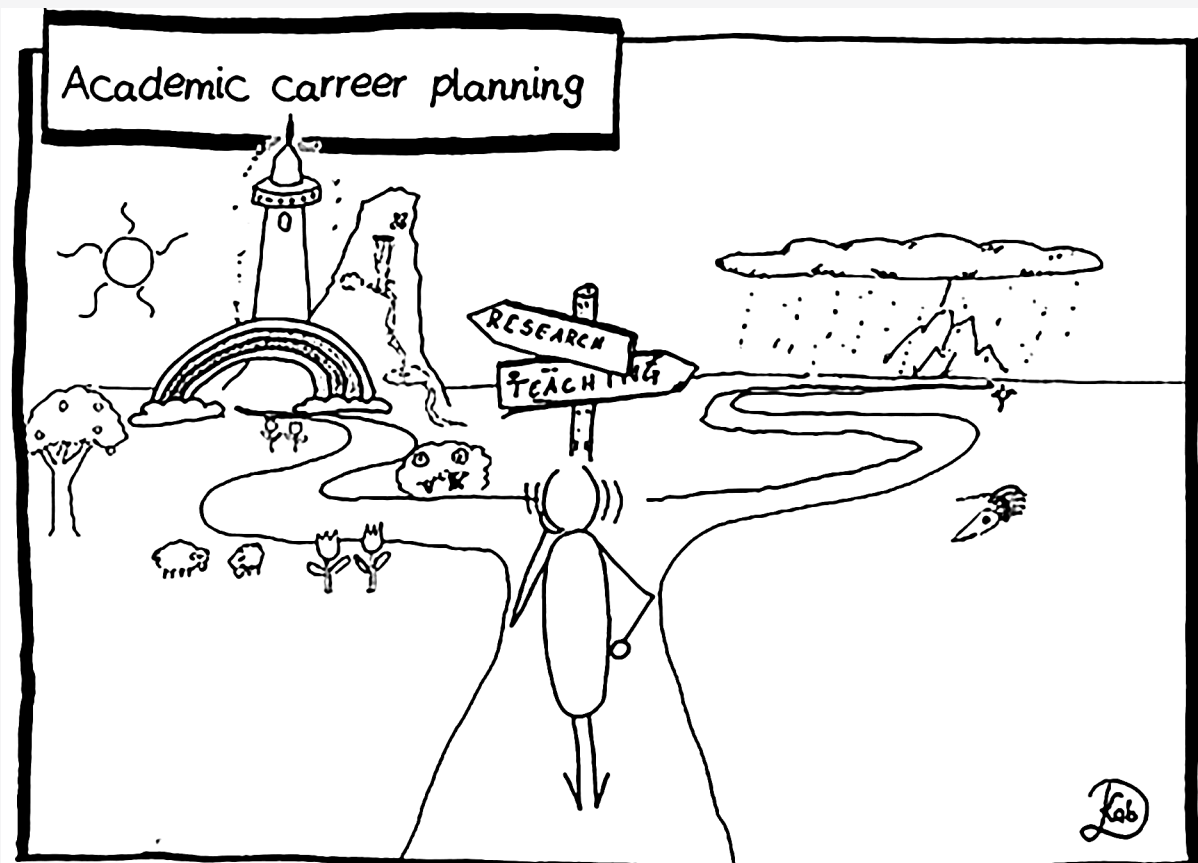
opistojen lopettavan itsensä tuotteistamisen kaikilla mahdollisilla tasoilla ja palaavan ajatukseen siitä, että yliopistot ovat olemassa uuden tiedon tuottamista varten. Hänen mielestään on väärin ajatella opiskelijoita asiakkaina. Nykyisin korkeakouluissa ja yliopistoissa keskitytään kaiken mittaamiseen. Myös opettajien ajasta suuri osa kuluu korkeakoulun hallinnon tai rahoittajien keksimien mittausten tarvitsemien tietojen tuottamiseen, keräämiseen ja käsittelyyn. Mbemben mielestä olemme tiedon murroksen kynnyksellä. Vähän aikaa sitten ainoastaan institutionaalinen tieto oli arvokasta. Nykyään tieteellinen tieto on kokenut osittaisen inflaation, sillä kaikenlainen tieto on yhä enemmän kaikkien saatavilla, ja erilaiset toimijat myös osallistuvat tiedon luomiseen. Tässä yhteydessä on huomattava, että konferenssi pidettiin ennen Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkimainingeissa lanseeratun ”vaihtoehtoiset faktat” ja ”totuuden jälkeinen aikakausi” -käsitteitä. Mielenkiintoisia olivat myös Mbemben pohdinnat teknologian vaikutuksesta tietoon ja tietämiseen. Teknologian käyttö muuttaa aivojamme. Muuttaako se myös sitä, mitä ihmiset ovat? Onko syntymässä uusi ihminen ja tarkoittaa se sitä, että pitäisi olla myös uusi tapa kouluttaa? Mitä tarkoittaa tietäminen tulevaisuudessa? Hänen mukaansa tulevaisuuden yliopisto on radikaalisti avoin, uutta tietokäsitystä käyttävä ja globaalisti vuorovaikuttava.

Puheenvuoroista jäi ajatuksiin ainakin seuraavia kysymyksiä: Annettaanko yliopistojen ja korkeakoulujen korkeakoulupedagogisissa opinnoissa riittävästi työkaluja opiskelijoiden holistiseen kohtaamiseen? Vai onko meillä enemmänkin vallalla ajatus, että me opetamme tietyn tieteenalan tai ammattialan tietoja ja taitoja, mutta opiskelijan kohtaaminen kokonaisuutena yksityiselämänsä ei kuulu meille? Toinen tulevaisuutta koskeva ajatus liittyy tiedon olemukseen. Muuttaako digitalisaatio todella aivojamme ja sitä, mitä tietäminen on? Ja kuinka otamme tämän huomioon tulevaisuuden koulutusta kehittäessämme?

Nykyisin yliopistoissa kerätään runsaasti opiskelijapalautetta. Opiskelijapalautte saattaa nostaa esille myös opettajien jaksamiseen liittyviä ongelmia: ”Vaikka meillä opiskelijoilla on tenttikaudella raskasta, huolestamme tuntuvat kuitenkin pieniltä verrattuna opettajamme uupumiseen”. Mitkä ovat mekanismit, joilla voidaan eettisesti kestäväällä tavalla reagoida tällaiseen tietoon ja tarjota opettajille tukea? Konferenssissa olivatkin esillä laatutyön ja sen nimissä kerätyn tiedon sekä opetuksen kehittämisen kytkennät, jotka eivät aina ole ongelmattomia.

Opetuksen arvostuksen parantaminen

Esityksissä käsiteltiin paljon opetuksen arvostukseen liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksen ja opetuksen välillä on ongelmia kaikissa yliopistoissa (kärjistys esitetty kuvassa 1). Denise Chalmers (University of Western Australia) korosti, että olisi tärkeää ammattimaistaa opetus yliopistoissa. Opettajien identiteetti kytketty tieteenalaan eikä niinkään opettamiseen. Tutkimuksen meriitit voidaan suhteellisen helposti mitata muun muassa julkaisujen laadulla ja määrällä, mutta kuinka näytetään toteen hyvä opetus? Vaikka asian eteen on viime vuosikymmeninä tehty paljon työtä, yhä edelleen on tarvetta keinoille, joilla pystytään syste-

Kuva 1. Konferenssin osallistuja Daniel Al-Kabbani (Creaversity) kiteytti kuvallaan puheenvuoron tutkimuksen ja opettamisen rooleista akateemisessa urasuunnittelussa.

maattisesti ja yhteisesti hyväksytysti kuvaamaan hyvän opetuksen elementtejä. Lisäksi hänen mielestään pitäisi löytää keinot oppimisesta ja opettamisesta julkaistun tutkimuskirjallisuuden saattamiseksi opettajien tietoisuuteen. Ja tottahan se on: kuinka moni yliopiston opettajista lukee myös oman alansa opettamisesta kirjoitettuja julkaisuja?

Useassa puheenvuorossa etsittiin keinoja vahvistaa opettajien mahdollisuuksia omaan opetukseen liittyvän tutkimuksen tekemiseen. Opetuksen arvostusta pyrittiin vahvistamaan myös erilaisilla malleilla, joissa yliopistossa opettavat voivat meritointia ja hakea mahdollista palkan korotusta. Uumajan yliopistossa on käytössä malli, jossa opettajat (professorit ja lehtorit) voivat hakea Qualified teacher tai Excellent teacher -tasoille. Kolmen vuoden aikana 6 prosenttia opettajakunnasta on hakenut ohjelmaan. Palkanlisän ja tittelin lisäksi ohjelmaan pääsy mahdollistaa osallistumisen ohjelman verkostoihin ja ryhmiin. Haasteena ovat ne opettajat, jotka eivät hakemuksestaan huolimatta pääse millekään tasolle. Mitä hylkääminen tekee heidän identiteetilleen ja opetukselleen? Ruotsissa on käytössä kansalliset suositukset yliopistoissa opettavien kvalifikaatioiksi. Suosituksia on kehitetty jo 1970-luvulta saakka ja uusimmat niistä tulivat käyttöön vuonna 2016. Ruotsissa kaikille yliopisto- ja korkeakouluopettajille suositellaan 10 viikon mittaisia pedagogisia opintoja, osallistumista opetuksen kehittämiseen ja jatkuvaa opetusportfolioon ylläpitämistä. Suomessakin yhteisistä kvalifikaatiois-

ta on keskusteltu. Vaikka yleisiin ja yhteismitallisiin kvalifikaatiokriteereihin liittyy aina tietynlainen kolonisaation mahdollisuus (jolle herkistytimme Etelä-Afrikassa), olisi aiheesta kiinnostavaa kuulla erilaisia näkökulmia ja keskustella pedagogisen koulutuksen mahdollisuuksista. Peda-forum on varmasti luonteva yhteistyöelin tämän keskustelun käymiseen ja aiheen työstämiseen.

Seminaari sai pohtimaan oman työn arkea

Yliopisto-opettajien ja opetuksen kehittäjien työn taustalla on usein lukuisia ääneen lausumattomia oletuksia. Arjen kiireessä niitä ja niiden merkityksiä ei juuri ehdi miettiä. Seminaarit ja kohtaamiset niin omalla kampuksella, kansallisissa seminaareissa kuin kansainvälisilläkin foorumeilla tarjoavat tilaisuuden irrottautua normiarjesta ja vertailla näkemyksiä kollegoiden kanssa. Tällainen kokemusten vaihto osoittautuu usein myös yliopistopedagogisten koulutusten arvokkaimmaksi anniksi. Seminaareihin osallistumiseen liittyvää tietotulvaa ei usein jälkikäteen hyödynnetä tehokkaasti. Konferenssin aikana syntynyt idea meidän keskenään toisillemme lähes vieraiden ja opetuksen kehittämistä eri näkökulmista tarkastelevien kollegoiden yhteisestä pohdinnasta ja kirjoittamisesta auttoi osaltaan reflektoida tapaamisen antia. Toivottavasti kokemuksesta jää ituja myös arjen askareisiin.

Matti Lappalainen työskentelee erikoistutkijana Turun yliopiston yliopistopedagogiikan yksikössä ja lisäksi hän on Peda-forumin ICED-yhteys-henkilö. Riikka Lahtinen työskentelee kemian ja biotekniikan yliopistonlehtorina Tampereen teknillisessä yliopistossa. Teija Löytönen työskentelee erityisasiantuntijana (taide ja luovat käytännöt) Aalto-yliopiston johtamisen tukipalveluissa.

ICED

- ◆ International Consortium for Educational Development (ICED) on opetuksen kehittämisen verkostojen järjestö, "Peda-forumeiden Peda-forum"
- ◆ 24 jäsenverkostoa
- ◆ Konferenssi joka toinen vuosi, n. 400–600 osallistujaa
- ◆ Vuoden 2016 konferenssi Etelä-Afrikassa (Kapkaupunki)
- ◆ Vuoden 2018 konferenssi Yhdysvalloissa (Atlanta), 5.–8.6.2018
- ◆ Järjestön lehti: International Journal for Academic Development (IJAD)
- ◆ Järjestön verkkosivut: <http://iced.online.net>